

Rūdolfis Rubenis, Mg.hist.

Latvijas Universitātes Muzejs, krājuma glabātājs

Fotoliecības par profesora Konstantīna Čakstes piemiņas plāksnes atklāšanu Latvijas Universitātes Mazajā aulā

Latvijas Universitāte (LU) 2024. gada 28. septembrī svinēs savu 105 gadu jubileju, kas notiks vienā gadā ar Latvijas Centrālās padomes (LCP) Memoranda 80. gadskārtu (2024. gada 17. martā) un LU prof. Konstantīna Čakstes piemiņas plāksnes atklāšanas 30. gadskārtu (2024. gada 27. septembrī). Tieši pirms 30 gadiem 1994. gada 27. septembrī, plkst. 11.00-12.00¹ LU Mazajā aulā notika LU prof. K. Čakstes piemiņas plāksnes atklāšana, ko organizēja latviešu studentu vienība *Austrums* kopā ar LU rektorātu. Atklāšana notika laikā, kad LU svinēja savu 75. gadu jubileju un Latvijas valsts bija atguvusi savu valstisko neatkarību no PSRS pirms 3 gadiem (1991. gada 24. augustā). Latvija bija zaudējusi savu neatkarību totalitāro režīmu (PSRS un nacionālsociālistiskās Vācijas) politikas rezultātā Otrā pasaules kara laikā (1939-1945), un tagad pēc 30 gadiem Latvijas valsts atkal saskarās ar draudiem, ko ietekmē Krievijas-Ukrainas karš ar tā izrietošajām sekām uz pasaules starptautisko stabilitāti. LU Muzejs var lepoties, ka tā krājumā ir pieejamas vēsturiskas fotogrāfijas par LU zinātnieka un totalitārisma upura K. Čakstes piemiņas aizsākšanu LU, par ko tapis šis raksts LU Muzeja rubrikas ZEM LUPAS ietvaros.

Fotogrāfijas kā vēstures avots

Latviešu studentu vienības *Austrums* vecākais Ainārs Dimants atklāj LU prof. K. Čakstes piemiņas plāksnes atklāšanas ceremoniju, LU Mazajā aulā, 27.09.1994 (Foto: no LU Muzeja krājuma)

*"Mēs esam nokratījuši okupācijas jūgu un atkal jūtamies brīvi.... Mēs esam izdzīvojuši un saglabājuši savas vērtības, - ja ne fiziskā vai materiālā veidā, tad vismaz pilnībā nekad nezaudētās garīgās vērtības, kuras šodien no jauna materializējam."*² Šos vārdus teicis LU rektors, latviešu studentu korporācijas *Gersicania* biedrs un LU fizikas profesors Juris Zaķis, kuram bija tas gods vadīt LU demokratizāciju PSRS norieta laikā 1987.-1991. gadā un atjaunotajā Latvijas valstī no 1991. līdz 2000. gadam. Viena

¹ LUM4663

² Rubenis, Rūdolfis. *Konstantīna Čakstes piemiņas plāksnes atklāšanas fotogrāfija*. Rīga: LU Muzejs. 2023, 2. lpp. <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/61989>

no J. Zaķa goda lietām bija svinīgi atklāt un uzsākt **LU prof. K. Čakstes piemiņas kopšanas tradīciju**, kas nebija iedomājama PSRS okupētajā Latvijā.³ K. Čaksti nerespresēja PSRS okupācijas laikā (1940-1941), ka, atrodoties savā darbavietā tā laika Latvijas Valsts Universitātē (LVU), pieredzēja padomju-vācu karu (1941-1945) jeb Otro pasaules karu Austrumu frontē. Vērmahts negaidīti, bez kara pieteikuma iebruka PSRS rietumos 22. jūnijā, padzenot Sarkanu armiju no Baltijas valstīm, ko pirms tam bija okupējusi, anektējusi un inkorporējusi PSRS saskaņā ar Molotova-Rībentropa pakta slepenajiem papildprotokoliem par Eiropas sadali padomju un vācu ietekmes sfērās.⁴ **Nacionālsociālistiskā Vācija, kas kopā ar PSRS sadalīja Eiropu savās ietekmes sfērās caur Molotova-Rībentropa pakta slepenajiem papildprotokoliem, nomainīja vienu totalitāro režīmu ar savu totalitāro režīmu.**⁵ Tamdēļ LCP K. Čakstes vadībā meklēja diplomātisko atbalstu pie PSRS sabiedrotajiem (ASV un Lielbritānijas), kas ar vienu no Latvijas okupantiem stājās pretī otram Latvijas okupantam un citiem "Ass" koalīcijas locekļiem (fašistiskajai Itālijai un Japānas impērijai) Otrā pasaules karā.⁶

Fotogrāfijas ir sešas, melnbaltas, kuru izmērs ir 18 x 12 cm. Tās ir datētas ar 1994. gada 27. septembri, kad, saskaņā ar LU 75. gadu jubilejas svētku programmu, notika LU prof. K. Čakstes piemiņas plāksnes atklāšana. Fotogrāfiju autori ir Danis Naglis un Andris Dzenis, kuri fotografēja visu piemiņas plāksnes atklāšanas norisi LU Mazajā aulā

– *Austruma* biedra, **K. Čakstes piemiņas plāksnes atklāšanas iniciatora, latviešu žurnālista, LU komunikāciju zinātņu maģistranta Aināra Dimanta un LU Teoloģijas fakultātes dekāna, latviešu studentu korporācijas *Ventonia* biedra Viļa Vārsberga runas no LU prof. Eižena Laubes projektētās koka katedras; *Austruma* saimes klātbūtni; LU rektora J. Zaķa un LCP Ārzemju delegācijas locekļa, LU ģermānistikas absolventa, K. Čakstes kapavietas un bojāejas vietas atklājēja, *Austruma* biedra Leonīda Siliņa realizēto K. Čakstes piemiņas plāksnes atklāšanu, noņemot nost baltu auduma apvalku.**⁷ L. Siliņam pienākas vislielākais gods, jo tieši viņš aizsāka LU prof. K. Čakstes piemiņas kopšanu LU. Kā laikabiedrs, LCP ietvaros

LU Teoloģijas fakultātes dekāns, latviešu studentu korporācijas *Ventonia* biedrs, prāvests un Čikāgas Ciānas draudze mācītājs Vilis Vārsbergs vada dievkalpojumu LU prof. K. Čakstes piemiņas plāksnes atklāšanas ceremonijā, LU Mazajā aulā, 27.09.1994
(Foto: no LU Muzeja krājuma)

³ LU rektors Juris Zaķis. Rīga: LU Bibliotēka. Pieejams: <https://www.biblioteka.lu.lv/lv/resursi/izstades/virtualas-izstades/digitala-kolekcija-lu-reaktori/juris-zakis/biografija/>

⁴ Auziņš, Arnolds. *Konstantīns Čakste*. Rīga: Apgāds "Jumava". 2004, 40. lpp.

⁵ Neiburģs, Uldis. Neiespējamā sadarbība: latviešu nacionālie un padomju latviešu pretvācu bruņotie formējumi Kurzemē (1944-1945). No: Eihmane, Eva (atb. red.). *Latvijas vēstures institūta žurnāls* (2/119, 2023). Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 2023, 60.-61. lpp.

⁶ Rubenis, Rūdolfs. *LU profesora Konstantīna Čakstes piemiņas plāksne*. Rīga: LU Muzejs. 2020, 1.-2. lpp.

⁷ LUM2130

LCP Ārzemju delegācijas sekretārs, LU ģermānistikas absolvents un latviešu studentu vienības *Austrums* biedrs Leonīds Siliņš uzrunā klātesošos LU prof. K. Čakstes piemiņas plāksnes atklāšanas ceremonijā, LU Mazajā aulā, 27.09.1994 (Foto: no LU Muzeja krājuma)

iesaistījās bēgļu laivu organizēšanā pāri Baltijas jūrai no Kurzemes uz Zviedrijas piederošo Gotlandi, izglābjot 2500⁸ Latvijas pilsoņu, tajā skaitā K. Čakstes ģimeni, no otrreizējās PSRS okupācijas.⁹

Šīs fotogrāfijas ir ļoti svarīgs LU un Latvijas valsts vēstures avots, kas liecina par LU un Latvijas Republikas ciešajām saiknēm. LU izveidojusies laikā, kad Latvijas Republika cīnījās par savu neatkarības izcīnīšanu Latvijas Neatkarības karā (1918-1920), stājoties pretī boļševikiem un bermontiešiem.¹⁰ Tradicionāli LU ir neatkarīgās Latvijas valsts nacionālā *Alma Mater*, kur sākās augstākā izglītība un zinātne latviešu valodā. LU ir bijusi līdzās Latvijai arī okupācijas režīmu laikā, pielāgojoties atbilstošiem apstākļiem, un kā viena no Latvijas valsts struktūrām **pirmā atbalstīja Trešās atmodas laika pārmaiņas – Latvijas zinātnes demokratizāciju un desovjetizāciju, kā arī Latvijas valsts neatkarības atjaunošanu.** K. Čakstes piemiņas kopšanai radās piemēroti apstākļi tad, kad bruka komunistiskie režīmi Centrāleiropā un Austrumeiropā un atjaunojās demokrātiskā iekārta.¹¹ PSRS okupācijas laikā jebko, kas simbolizēja vai bija saistīts ar neatkarīgo Latvijas Republiku, bija aizliegts pieminēt vai kopt, lai panāktu neatkarīgās Latvijas valsts idejas izžušanu. Tas neizdevās, un **starp atjaunoto Latvijas valsti un tās LU pastāv tiesiska un vēsturiska kontinuitāte ar starpkaru perioda neatkarīgo Latvijas valsti un tās LU.**¹²

Iesaistītās personas K. Čakstes piemiņas aizsākšanā

LCP ir vērtējama kā **nevardarbīga pretošanās organizācija**, kas centās sevi pozicionēt kā visu Latvijas nacionālo pretošanās kustību centrālo organizāciju. Taču tai **nebija institucionāli mehānismi un tā darbojās pagrīdē**, jo tā nedrīkstēja publiski nacionālsociālistu okupācijas apstākļos paust savu galveno mērķi – atjaunot Latvijas valsts neatkarību uz 1922. gada Latvijas

⁸ Ērglis, Dzintars. Latvijas Centrālās padomes darbība Latvijā pēc Otrā pasaules kara. No: Caune, Andris (atb. Red.). *Latvijas Vēsturnieku komisijas raksti (1. sējums): Latvijas Otrajā pasaules karā (Starptautiskās konferences materiāli 1999. gada 14.-15. jūnijs, Rīga. Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds. 2000, 155. lpp.*

⁹ Andersons, Edgars., Siliņš, Leonīds un citi autori. *Latvijas Centrālā padome – LCP: Latviešu nacionālā pretestības kustība 1943-1945.* Upsalā: Centraltryckeriet AB. 1994, 82. lpp.

¹⁰ Kūle, Maija. Universitāšu filosofija un Juris Zaķis kā rektors-filosofs. No: Saviča, Mārīte (sast.). *Profesors Dr. habil. Phys. Juris Zaķis: Dzīves un darbs.* Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 2022, 27. lpp.

¹¹ Rubenis, Rūdolfs. *Latvijas Tautas frontes piemiņas plāksne.* Rīga: LU Muzejs. 2020, 3.-4. lpp. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/61381>

¹² Rubenis, Rūdolfs. *"Par Latviju kritušie studenti" piemiņas plāksne.* Rīga: LU Muzejs. 2023, 3. lpp. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/64782>

Satversmes pamata. LCP locekļiem pat bija aizliegts stāstīt par savu piederību un iesaisti LCP darbībā savām ģimenēm.¹³

Leonīds Siliņš, kā iepriekš minēts, LCP ietvaros organizēja nelegālus laivu braucienus no Kurzemes uz neitrālās Zviedrijas piederošo Gotlandes salu bēgļu vai slepenu ziņu vešanas nolūkos.¹⁴ **Zviedrija pielāva šādu akciju darbību, taču atturējās no atbalsta sniegšanas LCP.** Stokholma negribēja riskēt ar apsūdzībām no PSRS puses par iejaukšanos tās iekšpolitikā, ņemot vērā faktu, ka Zviedrija atzina PSRS veikto Baltijas valstu nelikumīgo okupāciju un aneksiju *de facto* un *de iure*.¹⁵ L. Siliņš 1943. gada 13. oktobrī Stokholmā iesaistījās Zviedru-latviešu palīdzības komitejas dibināšanā, lai palīdzētu un pārstāvētu Zviedrijā neaizsargāto Latvijas bēgļu intereses.¹⁶ Aptuveni 44 gadus pēc Otrā pasaules kara beigām, 1988. gada 8. augustā L. Siliņš kā trimdas latvietis no Zviedrijas brauca *Austruma* organizētā ekspedīcijā uz Poliju, lai atklātu K. Čakstes bojāejas vietu. Viņš pētīja vēstures avotus Štuthofas Koncentrācijas nometnes muzejā, lai izsekotu LCP priekšsēdētāja bojāejas ceļu, atklājot arī viņa kapavietu Kašubska Krepā *Štuthofas Nāves marša upuru kapsētā*. 1990. gada 28. maijā L. Siliņš panāca, ka Polijas varas iestādes atļāva uzstādīt kapakmeni pie K. Čakstes kapa.¹⁷

Ainārs Dimants nolēma L. Siliņa atklājumu aktualizēt Latvijā, kad 1994. gada 4. janvārī kā *Austruma* priekšsēdētājs nosūtīja vēstuli LU rektoram J. Zaķim, lūdzot piešķirt LU goda biedra statusu K. Čakstem un atļauju atklāt viņam veltītu piemiņas plāksni LU Mazajā aulā. Goda biedra statuss netika piešķirts, taču tika dota atļauja atklāt piemiņas plāksni. Vienīgi par datumu tika izvēlēts 1994. gada 27. septembris, nevis 1994. gada 28. septembris. A. Dimanta vadībā atklāšanā piedalījās arī *Austrums*, lai izrādītu godu un pateicību K. Čakstem par drosmi stāties pretī okupācijas varām un L. Siliņam par atklāto K. Čakstes bojāejas vietu.¹⁸

Vilis Vārsbergs ir pirmais LU Teoloģijas fakultātes dekāns, kurš ir uzaudzis trimdā ASV. Viņš kļuva par dekānu 1994. gada 15. maijā, kamēr *Austrums* sadarbībā ar LU strādāja pie K. Čakstes piemiņas plāksnes izstrādes un atklāšanas gaidāmajā LU 75. gadu jubilejā. Trimdas latviešu

LCP Ārzemju delegācijas sekretārs, LU ģermānistikas absolvents, latviešu studentu vienības *Austrums* biedrs Leonīds Siliņš ar LU rektoru, fizikas profesoru un latviešu studentu korporācijas *Gersicania* biedru Juri Zaķi atklāj LU prof. Konstantīna Čakstes piemiņas plāksni, LU Mazajā aulā, 27.09.1994 (Foto: no LU Muzeja krājuma)

¹³ Bleiere, Daina., Kangeris, Kārlis. *20. gadsimta Latvijas vēsture III sējums. 1940-1945/1946*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2022, 428.-429. lpp.

¹⁴ Turpat, 430. lpp.

¹⁵ Ērglis, Dzintars. *Latvijas Centrālās padomes darbība Latvijā pēc Otrā pasaules kara*, 156. lpp.

¹⁶ Andersons, Edgars., Siliņš, Leonīds un citi autori, 145.-146. lpp.

¹⁷ Rubenis, Rūdolfs. *Konstantīna Čakstes piemiņas plāksnes atklāšanas fotogrāfija*, 2.-3. lpp.

¹⁸ Turpat, 2. lpp.

LCP Ārzemju delegācijas sekretārs, LU ģermānistikas absolvents, latviešu studentu vienības *Austrums* biedrs Leonīds Siliņš ar LU rektoru, fizikas profesoru un latviešu studentu korporācijas *Gersicania* biedru Juri Zaķi atklāj LU prof. Konstantīna Čakstes piemiņas plāksni, LU Mazajā aula, 27.09.1994 (Foto: no LU Muzeja krājuma)

mācītājs no Čikāgas pēc kārtas ir otrais dekāns kopš fakultātes atjaunošanas 1990. gada 25. janvārī; pirmais atjaunotās fakultātes dekāns bija prāvests Roberts Akmentiņš, kurš pēc 4 gadiem aizgāja aizsaulē, kas radīja nepieciešamību LU rektoram viņa vietā iecelt V. Vārsbergu, **dodot iespēju pildīt goda lietu - vadīt dievkalpojumu K. Čakstes piemiņas plāksnes atklāšanā.**¹⁹

LCP Memoranda priekšrocības un trūkumi

Līdzās bēgļu laivu organizēšanai LCP sastādīja un sagatavoja Memorandu, ko iztulkoja un ar L. Siliņa atbalstu nosūtīja ASV un Lielbritānijas valdībām 1944. gada martā.²⁰ Memorandu parakstīja 188 Latvijas pilsoņi, starp kuriem ir vairāki LU mācītspēku – tiesību zinātņu profesors, latviešu studentu vienības *Austrums* biedrs K. Čakste;²¹ baltu filoloģijas profesors, latviešu studentu korporācijas *Lettonia* biedrs Jānis Endzelīns;²² fizikas docents, latviešu studentu vienības *Līdums* biedrs Fricis Gulbis;²³ LU studiju prorektors, latviešu studentu korporācijas *Fraternitas Livonica* biedrs Kārlis Straubergs;²⁴ vēstures profesors Arvēds Švābe²⁵, arhitektūras profesors, latviešu studentu korporācijas *Selonija* biedrs Eižens Laube²⁶ u.c. Šis dokuments ir Latvijas intelīģences brīvas gribas deklarācija, kas apliecināja pilsonisko gribu atjaunot Latvijas valsti no nacionālsociālistiskās Vācijas un PSRS okupācijas caur ASV un Lielbritānijas atbalstu. Tomēr tas bija deklaratīvs

¹⁹ Zaķis, Juris (atb. red.). *Latvijas Universitāte - 80*. Rīga: Latvijas Universitāte. 1999, 71. lpp.

²⁰ Ciganovs, Juris. Latvijas Centrālā padome un Memorands. No: Kvāle, Ieva (sast.). *Ar parakstu par Latviju: Latvijas Centrālās padomes Memoranda parakstītāju biogrāfijas*. Rīga: Latvijas Kara muzejs. 2014, 7. lpp.

²¹ Turpat, 7. lpp.

²² Kvāle, Ieva. Jānis Endzelīns (1873-1961). No: Kvāle, Ieva (sast.). *Ar parakstu par Latviju: Latvijas Centrālās padomes Memoranda parakstītāju biogrāfijas*. Rīga: Latvijas Kara muzejs. 2014, 91. lpp.

²³ Rubenis, Rūdolfs. *Latvijas Universitātes docenta Friča Gulbja Latvijas Centrālās padomes nozīmīte*. Rīga: LU Muzejs. 2023, 2. lpp. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/64927>

²⁴ Kvāle, Ieva. Kārlis Straubergs (1890-1962). No: Kvāle, Ieva (sast.). *Ar parakstu par Latviju: Latvijas Centrālās padomes Memoranda parakstītāju biogrāfijas*. Rīga: Latvijas Kara muzejs. 2014, 79.-80. lpp.

²⁵ Kvāle, Ieva. Arvēds Švābe (1888-1959). No: Kvāle, Ieva (sast.). *Ar parakstu par Latviju: Latvijas Centrālās padomes Memoranda parakstītāju biogrāfijas*. Rīga: Latvijas Kara muzejs. 2014, 262. lpp.

²⁶ Kvāle, Ieva. Eižens Laube (1880-1967). No: Kvāle, Ieva (sast.). *Ar parakstu par Latviju: Latvijas Centrālās padomes Memoranda parakstītāju biogrāfijas*. Rīga: Latvijas Kara muzejs. 2014, 181. lpp.

dokuments, ar ko nevarēja pilnībā ietekmēt ASV un Lielbritānijas nostāju Baltijas jautājumā pret PSRS visu Otro pasaules karu.²⁷

LCP Memorandu parakstīja gandrīz gadu pēc liktenīgās Teherānas konferences 1943. gada 28. novembrī-1. decembrī, kur Sabiedroto koalīcija lēma par Rietumu frontes atvēršanu Francijā un PSRS rietumu robežu jautājumu. ASV neiebilda, ja PSRS karaspēks ienāks Baltijas valstu teritorijā²⁸ un Polijai atņems tās austrumu teritoriju (mūsdienu Baltkrievijas un Ukrainas rietumu teritorijas). ASV savu rīcību attaisnoja ar faktu, ka Igaunijas, Latvijas un Lietuvas teritorijas savulaik bija Krievijas impērijas (1721-1917) sastāvā un "nebija pamatota iemesla iebilst PSRS interesēm."²⁹ Arī tas bija īstais laiks, lai sakautu nacionālsociālistisko Vāciju, kas bija "iedzīta stūrī" no Sabiedroto koalīcijas puses - Austrumu frontē PSRS, par spīti saviem briesmīgajiem zaudējumiem, spēja piesaistīt milzīgas cilvēku un materiālās rezerves, kas aizvietotu padomju dzīvā un materiālā spēka milzīgos zaudējumus.³⁰ Turpretī Vērmahts bija pilnīgi sadrumstalots pa visām frontēm - ne tikai Sarkanā armija "kļautēja pie durvīm", virzoties Ukrainā līdz Dņiprai, bet arī ASV un Lielbritānijas karaspēks sāka organizēt jūras desantu fašistiskajā Itālijā pēc tam, kad tika sakauts Vērmahts Ziemeļāfrikā. Tas bija tikai laika jautājums, kad Sarkanā armija atkal sasniegs Baltijas valstu teritoriju.³¹

LCP Ārzemju delegācijas sekretārs, LU ģermānistikas absolvents, latviešu studentu vienības *Austrums* biedrs Leonīds Siliņš ar LU rektoru, fizikas profesoru un latviešu studentu korporācijas *Gersicania* biedru Juri Zaķi atklāj LU prof. Konstantīna Čakstes piemiņas plāksni, LU Mazajā aulā, 27.09.1994 (Foto: no LU Muzeja krājuma)

Otrreizējā PSRS okupācija sākās, kad 1944. gada vasarā, paralēli ASV un Lielbritānijai organizējot veiksmīgu jūras desantu Normandijā un padzenot nacionālsociālistus no Francijas, PSRS Baltkrievijā ielenca un gandrīz pilnībā iznīcināja Vācu armijas grupu "Centrs", kam sekoja

²⁷ Burbank, Jane., Cooper, Frederick. *Empires in World history: Power and the politics of difference*. Princeton: Princeton University Press. 2010, page 431

²⁸ Groom, Winston. *The Allies: Roosevelt, Churchill, Stalin, and the Unlikely Alliance that Won World War II*. Washington D.C.: National Geographic Partners, LLC. 2018, page 371-372

²⁹ Templin, Wolfgang. *Der Kampf um Polen: Die abenteuerliche Geschichte der Zweiten Polnischen Republik (1918-1939)*. Paderborn: Verlag Ferdinand Schöningh. 2018, Seite 218

³⁰ Tolands, Džons. *Ādolfs Hitlers: Biogrāfija*. Rīga: Apgāds "Jumava". 2005, 851. lpp.

³¹ Kennedy, Paul. *The Rise and fall of the Great powers: Economic change and military conflict from 1500 to 2000*. London: Fontana Press. 1989, page 454

iebrukums Baltijas valstu teritorijā, iedzenot strupceļā Vācu armijas grupu "Ziemeļi" Kurzemē, un Sarkanā armija sasniedza Polijas galvaspilsētu Varšavu.³² **L. Siliņš cerēja, ka atbilstoši pēc savas tikšanās ar Lielbritānijas specdienestu aģentu 1944. gada 25. oktobrī Zviedrijā, Lielbritānijas jūras spēki iekuģos Baltijas jūrā, sniedzot palīdzību LCP bēgļu vešanā pāri Baltijas jūrai. Taču tie bija tukši solījumi no britu puses, jo Lielbritānija negribēja bojāt sadarbību ar PSRS Otrā pasaules kara uzvaras sasniegšanā un spiediena izdarīšanā uz Zviedriju Baltijas valstu jautājumā.**³³ Sekoja Jaltas konference 1945. gada 4.-15. februārī, kur lēma par jaunas starptautiskās sistēmas, t.s. Jaltas-Potsdamas sistēmas izveidi, kur Baltijas valstis kļuva par PSRS teritoriālu sastāvdaļu, ko gan ne ASV, ne Lielbritānija neatzina par piederīgu PSRS. Starpkaru periodā pastāvēja Versaļas-Rīgas sistēma, kurā Baltijas valstis bija neatkarīgas, suverēnas valstis, taču pie šīs sistēmas negribēja atgriezties Otrā pasaules kara uzvarētāji. **Šī sistēma bija anomālija ar saviem trūkumiem, kas izraisīja lielvalstu revanšismu, novedot pie Otrā pasaules kara.**³⁴

Avotu un literatūras saraksts

Avoti

1. LUM4663;
2. LUM2130.

Literatūra

1. Andersons, Edgars., Siliņš, Leonīds un citi autori. *Latvijas Centrālā padome – LCP: Latviešu nacionālā pretestības kustība 1943-1945*. Upsalā: Centraltryckeriet AB. 1994, 496 lpp.;
2. Auziņš, Arnolds. *Konstantīns Čakste*. Rīga: Apgāds "Jumava". 2004, 106 lpp.;
3. Bleiere, Daina., Kangeris, Kārlis. *20. gadsimta Latvijas vēsture III sējums. 1940-1945/1946*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2022, 616 lpp.;
4. Burbank, Jane., Cooper, Frederick. *Empires in World history: Power and the politics of difference*. Princeton: Princeton University Press. 2010, 528 pages;
5. Ciganovs, Juris. Latvijas Centrālā padome un Memorands. No: Kvāle, Ieva (sast.). *Ar parakstu par Latviju: Latvijas Centrālās padomes Memoranda parakstītāju biogrāfijas*. Rīga: Latvijas Kara muzejs. 2014, 6.-9. lpp.;
6. Ērglis, Dzintars. Latvijas Centrālās padomes darbība Latvijā pēc Otrā pasaules kara. No: Caune, Andris (atb. Red.). *Latvijas Vēsturnieku komisijas raksti (I. sējums): Latvijas Otrajā pasaules karā (Starptautiskās konferences materiāli 1999. gada 14.-15. jūnijs, Rīga*. Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds. 2000, 150.-160. lpp.;
7. Groom, Winston. *The Allies: Roosevelt, Churchill, Stalin, and the Unlikely Alliance that Won World War II*. Washington D.C.: National Geographic Partners, LLC. 2018, 464 pages;
8. Kennedy, Paul. *Die Casablanca-Strategie: Wie die Alliierten den Zweiten Weltkrieg gewannen (Januar 1943 bis Juni 1944)*. Munchen: Verlag C.H. Beck oHG. 2012, 448 Seiten;

³² Kennedy, Paul. *Die Casablanca-Strategie: Wie die Alliierten den Zweiten Weltkrieg gewannen (Januar 1943 bis Juni 1944)*. Munchen: Verlag C.H. Beck oHG. 2012, Seite 223-224

³³ Ērglis, Dzintars, 70. lpp.

³⁴ Konte, Arturs. *Jalta 1945: pasaules dalīšana*. Ņujorka: Grāmatu draugs. 1966, 330. lpp.

9. Kennedy, Paul. *The Rise and fall of the Great powers: Economic change and military conflict from 1500 to 2000*. London: Fontana Press. 1989, 677 pages;
10. Konte, Arturs. *Jalta 1945: pasaules dalīšana*. Ņujorka: Grāmatu draugs. 1966, 334 lpp.;
11. Kūle, Maija. Universitāšu filosofija un Juris Zaķis kā rektors-filosofs. No: Saviča, Māriete (sast.). *Profesors Dr. habil. Phys. Juris Zaķis: Dzīves un darbs*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 2022, 22.-32. lpp.;
12. Neiburgs, Uldis. Neiespējamā sadarbība: latviešu nacionālie un padomju latviešu pretvācu bruņotie formējumi Kurzemē (1944-1945). No: Eihmane, Eva (atb. red.). *Latvijas vēstures institūta žurnāls (2/119, 2023)*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 2023, 60.-87. lpp.;
13. Rubenis, Rūdolfs. "Par Latviju kritušie studenti" piemiņas plāksne. Rīga: LU Muzejs. 2023, 11 lpp. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/64782>;
14. Rubenis, Rūdolfs. *Konstantīna Čakstes piemiņas plāksnes atklāšanas fotogrāfija*. Rīga: LU Muzejs. 2023, 6 lpp. <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/61989>;
15. Rubenis, Rūdolfs. *Latvijas Tautas frontes piemiņas plāksne*. Rīga: LU Muzejs. 2020, 7 lpp. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/61381>;
16. Rubenis, Rūdolfs. *Latvijas Universitātes docenta Friča Gulbja Latvijas Centrālās padomes nozīmīte*. Rīga: LU Muzejs. 2023, 5 lpp. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/64927>;
17. Templin, Wolfgang. *Der Kampf um Polen: Die abenteuerliche Geschichte der Zweiten Polnischen Republik (1918-1939)*. Paderborn: Verlag Ferdinand Schöningh. 2018, Seiten 256;
18. Tolands, Džons. *Ādolfs Hitlers: Biogrāfija*. Rīga: Apgāds "Jumava". 2005, 851. lpp.;
19. Zaķis, Juris (atb. red.). *Latvijas Universitāte - 80*. Rīga: Latvijas Universitāte. 1999, 1068 lpp.

Uzziņu literatūra

1. Kvāle, Ieva. Arvēds Švābe (1888-1959). No: Kvāle, Ieva (sast.). *Ar parakstu par Latviju: Latvijas Centrālās padomes Memoranda parakstītāju biogrāfijas*. Rīga: Latvijas Kara muzejs. 2014, 262.-263. lpp.;
2. Kvāle, Ieva. Eižens Laube (1880-1967). No: Kvāle, Ieva (sast.). *Ar parakstu par Latviju: Latvijas Centrālās padomes Memoranda parakstītāju biogrāfijas*. Rīga: Latvijas Kara muzejs. 2014, 181.-182. lpp.;
3. Kvāle, Ieva. Jānis Endzelīns (1873-1961). No: Kvāle, Ieva (sast.). *Ar parakstu par Latviju: Latvijas Centrālās padomes Memoranda parakstītāju biogrāfijas*. Rīga: Latvijas Kara muzejs. 2014, 91.-92. lpp.;
4. Kvāle, Ieva. Kārlis Straubergs (1890-1962). No: Kvāle, Ieva (sast.). *Ar parakstu par Latviju: Latvijas Centrālās padomes Memoranda parakstītāju biogrāfijas*. Rīga: Latvijas Kara muzejs. 2014, 79.-81. lpp.;
5. *LU rektors Juris Zaķis*. Rīga: LU Bibliotēka. Pieejams: <https://www.biblioteka.lu.lv/lv/resursi/izstades/virtualas-izstades/digitala-kolekcija-lu-rektori/juris-zakis/biografija/>.